

19752

СССР-дин
КОНСТИТУЦИЯЗЫ

АГИТАТОРДЫН
БЛОКНОДЫ • 12

АГИТАТОРДЫҢ БЛОКНОДЫ

№ 12
декабрь
1975 і

КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын пропаганда
ла агитация бөлүги

ТӨС ЗАКОН

Быыл 5 декабрьда бистинг орооннын иш-күчиле јаткандары бойынын јаркынду ла сүүнчилү байрамын — СССР-динг Конституциязынын 39-чы јылдыгын темдектеп јат. Конституциянын күнин совет албаты КПСС-тин XXV съездине учурлай тогузынчы беш-јылдыктын пландарын ойинен озо бүдүрери учун социалистический мөрөй элбеп турган аялгада өткүрер.

1936 јылда 5 декабрьда Советтердинг Бастырасоюзный Чрезвычайный VIII съезди СССР-динг Конституциязын јөптөп алган. Конституция — орооннын Төс законы. Ол программадан аңыланып јат. Программада келер өйдө бүдүретен иштер бичилип турган болзо, Конституцияда государствонын једип алган једими, онын өткөн јолынын итоги бичилип јат.

Советский Конституция, социализм јенгенинин Конституциязы, анда общественный ла государственный строй, государствонын јандарынын органдарынын ла башкаруларынын бүдүми ле бүдүретен иштери, улустын праволоры ла молјулары, советский избирательный система бичилген.

Ол кажы ла кижиге бастыра общественный ла государственный керектерде туружар право береле, јангы дезе бастыра ишкүчиле јаткандардын јангы эдип салган. В. И. Ленинге баштаткан Коммунистический партия албатыга амыр-энчү берер керек деп айдала, чындап та амыр-энчү болорын јеткилдеген; јерди крестьяндарга берер деп айдала, јерди крестьяндарга берген; јангы Советтерге берер деп айдала, чындап та, албаты общественны башкарар иште туружарын јеткилдеген. Бу ончозы СССР-дин Конституциясында бичилген.

СССР — ишмекчилердин ле крестьяндардын социалистический государствозы, анда јанг городтын ла деревненин ишкүчиле јаткандарына берилген, ишкүчиле јаткандардын депутаттарынын Советтери — СССР-дин политический төзөлгөзи деп Конституцияда айдылган.

Социалистический системалу хозяйство ла мензинген ар-јөөжө — СССР-дин экономический төзөлгөзи, бисте кижии кижини кулдары јоголгон. Конституцияда айдылганы аайынча кандый ла укту совет албатылар политический, экономический ле национальный јанынан тенг праволорлу.

СССР-дин Конституциясында бичигени аайынча совет кижии иштеер, үренер, амыраар, карый берзе, материальный болуш алар праволорлу. Совет кижинин јайым куучындаар, печатьтын ижинде, митингте ле јуунда, јангы башкарарында туружар праволорын Советский Конституция јарлап ла олардын жүрүмде чындык бүдерин јеткилдеп јат. Андый праволор ло јайымдар керегинде буржуаз-

ный государстволордын ишкүчиле јаткандары јангыс ла күүнзеп јат.

Бистинг ороондо государственный јанды, албатынынг хозяйствозын башкарарында, общественный организациялардын ижинде элек калык-јон туружат, кандый ла расалу, мафиялу улус, кудайга бүдүп турган улус ла ого бүтпес улус, бичикчи ле бичикти билбес улус выборлордо текши туружып јадылар.

СССР-динг Верховный Соведине 1517 депутат тудулган. Олордын тоозында 475 үй кижиге, 498 ишмекчиге ле 271 колхозчы. Бистинг автономный областьтаг государственный јаннынг эн бийик органына — СССР-динг Верховный Соведине депутат эдип Кош-Агаш аймакта СССР-динг 50 жылдыгынын адыла адалган колхозтын койчызы Керексибесова Анна Михайловна, Көксуу-Оозы аймакта «Амурский» совхозтын малчызы Айтпасов Дмитрий Васильевич, Турачак аймакта Курчак-Байгол јурттагы сегисјылдык школдын үредүчизиге (эмди Турачактагы аймакисполкомнын председателининг заместители) Кандаракова Анна Макаровна ла өскө дө нөкөрлөр тудулган.

Јангыс ла Туулу Алтайдагы ишкүчиле јаткандардын депутаттарынын областной, городской, аймачный, јурт ла поселковый Советтерине 2645 депутат тудулган, олордын тоозында 1246 үй кижиге, 1811 ишмекчиге ле колхозчы.

Совет јанды ла Советский Конституцияны тузаланып, СССР-динг орус ла өскө дө албатыларынын карындаштык болужына ла јөмөлтөзине тайанып, Туулу Алтайдын ишкү-

чиле јаткандары бу кыска ۆйдинг туркунына экономиканы ла культураны ۆскүреринде јаан једимдерге једип алган, Конституциянын Күнинде бойынын јаан быйанын ленинский партияга айдып туру. Алтай албаты Совет јанг ла Советский Конституция керегинде көп тоолу кожондор чүмдеген. Олордын бирүзинде мынайда айдылган:

Ан балазын телчиткен
Аба јыштынг шылтузы.
Алтын буквала бичилген
Ада-Төрөлдиг законы.

Элик балазын азыраган
Эне-Алтайдынг јакшызы.
Элбек јайым јетирген
Эне-Төрөлдиг законы.

Бистинг областьта промышленностьын агаш кезер, агаштанг тудунар-кабынар эдимдер эдер, јердинг алдындагы байлык јөөжөни тузаланар, бөс согор, кийим көктөөр, ащ курсак эдип чыгарар ла ۆскө дө предприетиелер иштеп јат.

Тогузынчы бешјылдыкта ۆткөн төрт јыл тогус айдынг туркунына промышленностьы ла јурт хозяйствоны ۆскүрери аайынча тургускан план бүдүп калган. Бу ۆйдинг туркунына областьтынг албаты-хозяйствозын ۆскүрерине 154,8 миллион салковой акча чыгымдалган. Јурт хозяйствонын ишчилери государственного 116,8 мунг тонна эт, 200,3 мунг тонна сүт, 13,9 мунг тонна түк табыштырган. Промышленный предприетиелер планга үзеери 1,3 миллион салковой баага турар товарлар эдип саткан.

Бистинг областьта строительство элбеп туру. Бу беш жылдыкта улус жадар 160,9 мун квадратный метр тузалу площадьту туралар, көп тоолу школдор, үч аэропорт, үч больница, эткомбинат, мунга жуук уй ла эки жүс мунганг ажыра кой ло эчки турар кажаандар ла өскө дө производственный, культурный, бытовой объекттер тудулган.

Советский Конституция берген иштеер право — совет албатынынг жаан једимдерининг бирүзи. СССР-де кажы ла кижии албаты хозяйствонынг, науканын ла культуранынг кажы ла бөлүгинде иштеер аргалу. Иштеп турган кижии — бистинг ороондо төс учурлу кижии. Онынг учун партия ла башкару совет улустынг жадын-јүрүмин өнжидерине килем-јизин жаантайын јетирет, јакшы иштеп турган кижини Совет јанг өрө көдүрет. Бистинг областьтынг мундар тоолу озочыл ишчилери ордендерле, медальдарла кайралдаткан, а энг бийик једимдерге јеткендерине ат-нелелү ижи учун Социалистический Иштинг Геройы деп бийик күндүлү ат адалган.

Советский Конституциянынг көргүскени аайынча бистинг ороондо ишкүчиле јаткандардын јилбүлерин јеткилдеер жаан иштер өткүрилип јат. Калганчы төрт јылдын туркунына 75 миллион кижининг чындык кирелтези бийиктеген. Пенсияны, пособиени ле стипендияны көдүргенинен улам 40 миллион кижининг кирелтези көптөди, тuzаланатан общественный фондтонг кажы ла кижиге 310 салковой акча чыгымдалып јат.

Озодо бичикчи улус, су-кадык корыыр ла культурный учреждениелер јок болгон.

Туулу Алтайдынг калык-јоны эмди бичик-

чи боло берди, текши орто үредүге көчөр иш өдүп туру. Сегис классты үренип божоткон улустың 93,6 проценти орто үредү алат.

Областьта 198 школ, 129 библиотека, 213 клуб ла Культураның туралары, музей, концертно-эстрадный бюро, албатының 7 театры, 246 киноустановка, 37 больница, он мунанг ажыра бийик ле ағылу орто үредүлу улус бар.

Карган-тиженг, кенек улуска государство пенсия ла пособие берип јат. Бистинг областьта 28 мунга шыдар пенсионер бар, оларго јангыс ла өткөн тогус айдың туркунына 9 млн. салк. пенсия ла пособие төлөлгөн.

Бу бастыра једимдерди биске социалистический строй ло бистинг улу законыс — Конституция берди.

Је СССР-динг Конституциязы јангыс ла бистинг граждандардың праволорын јарлаган эмес. Ол совет улуска бир кезек молјулар салган. Совет улустың молјулары олардың праволорыла бек колбулу. Конституция адынча кажы ла совет кижии бистинг Конституцияны, иштинг дисциплиназын, общественный ээжилерди бүдүрер, социалистический јөөжөни корулаар ла Төрөлин корыыр учурлу.

Советский Конституция интернациональный ла телекейлик учурлу. Нениң учун дезе бистинг Конституцияда совет кижиге берилген праволор телекейдеги ишкүчиле јаткандардың тартыжузының амадузына келижип јат. Совет строй кижиликтинг историязында јанды албатының колына бүткүлинче энг ле баштап берген. Оныла коштой ол телекейдинг бастыра ороондорының албатыларына коммунизмге барар јолды көргүзип јат.

Конституцияның маанызынын алдына туруп, совет албатынын бүдүрген керектери жаан. Је келер өйдөги задачалардын кеми оног до жаан болор, оны КПСС-тин XXV съезди ағылаар. Оны бүдүрери мактулу иш-мекчи класстан, крестьяндардан ла интеллигенциядан күүренип, мергендү иштеерин ле эл-јоннын творческий эрчимин көдүрерин некеер.

Онынчы бешјылдыктын төзөлгөзи бүгүн салылып јат. Государствого эт, сүт ле өскөдө продукция садар пландарды бүдүрери, общественный малды јакшы кыштадары, онын продуктивносун бийиктедери бүгүн колхозтордын ла совхозтордын алдында турган задача болуп јат. Промышленный ла саду өткүрер предприятиялер, культуранын, албаты үредүзинин ле улустын су-кадыгын корыырынын учреждениелери кыштын кату өйлөринде токуналы јогынан иштеерин јетилдеер, бар једикпестерди јоголтор учурлу. Областын бастыра ишкүчиле јаткандары КПСС-тин Төс Комитединин ле Совет Башкарунын ич ле тыш јанында өткүрип турган политикасын бирлик күүнле јарадып, оны јөмөп јадылар. Олор бешјылдык пландарын ла социалистический молјуларын једимдү бүдүрип турулар. Бу бистин төс законыстын — Конституциянын Күнине ле партиянын јууктап клееткен XXV съездине эткен јакшынак сый.

ИТОГТОР НЕНИ КӨРГҮСТИ

Бистинг бастыра орооныс Коммунистический партиянын ла Советский государствонын жүрүминде исторический керекке — КПСС-тинг XXV съездине белетенип туру: Партиянын съездтери анчадала жаан исторический учурлу. Олор бистинг общественонун өзүминде, орооннын жүрүминде жаан керек болуп өткүлейт.

Коммунисттер, бастыра совет улус съездеке, партия эткен жакшынак керектерге, КПСС-тинг XXIV съезди ичбойындагы ла тыш политиказы темдектеген улу жаан программазы жедимдү бүдүп турганына оморкоп жадылар.

Туулу Алтайдын ишкүчиле жаткандары, орластын партийный организациязына башкартып, 9-чы бешжылдыктын жакылталарын бүдүрерине ле ажыра бүдүрерине бойлорынын жөмөлтөзин эдип туру.

КПСС-тинг XXIV съездинин кийинде өткөн жылдардын туркунына партийный организациялардын төзөөчи ле баштаачы учуры бийиктеди. Эмди олор иштеп турган коллективтерди жакшы керектерге баштап турган төс ийде боло бердилер. Олордын ичбойындагы ижи жаранды, коммунисттердин эрчими тыгыды, производство ло общественный жүрүмде башкараачы учуры бийиктеди. Оны бу жуукта өткөн отчетно-выборный

партийный жуундар, аймактарда ла городто өткөн партийный конференциялар база катап көргүсти.

Партийный иш текши жаранарына, парторганизациялардын эрчими тынгыырына партийный документтерди солыырыла колбой өткөн иш жаан жөмөлтө этти. Бу иш партийный организациялардын жүрүминде жаан учурлу төзөмөл политический керек болуп өткөн.

Парторганизациялардын ажарузынын төс жеринде государственной пландарды бүдүрерине ишкүчиле жаткандарды көдүрери, промышленностьты ла журт хозяйствоны жаан жедимдү эдери, иштин арбынын бийиктедери туруп жат. Мынан областьтын алдында турган хозяйственно-политический задачаларды женүлү бүдүрери камаанду, бүгүнгү күнде бүткүл Кош-Агаш аймак, 97 производственный коллектив, цех, бригада, участоктор бешжылдыкты ойинен озо бүдүрдилер. Партиянын съездине олардын сыйы андый.

Акташтагы рудоуправлениенин коллективи бешжылдыкты бастыра технико-экономический көргүзүлөр аайынча 30 августта бүдүрген. Горняктар онынчы бешжылдыктын чодына иштеп, жылдын учына жетире мундар салковойдын продукциязын берер болуп молжондылар. Коллектив бу бешжылдыкты производствоны өскүрери жанынан жакшы жедимдерге жедип алган, иштин арбынын бийиктедери жанынан көргүзүлери текши Союзтагы орто көргүзүлөрдөн бийик.

Государственной пландарды бүдүрери ле ажыра бүдүрери учун тартыжуда жозокты 1931-чи автоколоннанын коллективи көргүсти. Бу коллектив бешжылдыкты быжыл ок-

тябрь айда божодоло, жылдын учына жетире планга үзеери жүс мунг тоннадан ажыра кош тартар болуп молжондылар.

Кош-Агаш аймакта СССР-дин 50 жылдыгынын адыла адалган колхоз государствого малдан алган продукталарды садары жанынан быжылгы жылдын ла бастыра бешжылдыктын планын ажыра бүдүрди. Планга үзеери 1846 центнер эт, 135 центнер түк, ол тоодо 36 центнер ноокы садылган. Бастыра малдын тоозын көптөдөр план бүткен.

Бешжылдыкты бүдүрери жанынан Эжегандагы, Карымдагы, Ыныргыдагы совхозтор, «Путь Ленина», Лениннинг адыла адалган колхозтор, бөс согор фабрика, Курайдагы ГРЭ, «Алтайсуустройдын» Кош-Агаштагы ПМКзы, Чемалдагы мехагашхоз, Каракокшодогы ла Караторбоктогы агашпромхозтор, Маймадагы мотор ремонттор завод, «Электробытприбор» завод, Кебезендеги агаш агызар б. участок ло өскө дө коллективтер жакшы иштеди.

Бастыра бу эрчимдү иш область хозяйственный ла культурный строительствонын задалаларын женүлү бүдүрерине жаан камаанын жетирди. Туулу Алтайдын промышленный предприятияелери бешжылдыктын калганчы жылынын товарный продукция эдип чыгара ла, табыштырар тогусайлык планын 103 процентке, иштин арбынын бийиктедер планы 101 процентке бүдүрдилер. Бешжылдык планы олар товарный продукция жанынан 101,5 процентке, иштин арбынын бийиктедер планы 101 процентке бүдүргендер. Планга үзеери 5,3 млн. салковойдын продукциязы эдилген.

Бу өйдинг туркунына производство өскө-
ни, промышленный продукция көптөгөни иш-
тинг арбыны бийиктегенине келижип јат.
Бешјылдыкта областьта производственный
объекттер ле улус јуртаар туралар тударына
68 миллион салковой капитальный чыгым
өдилген.

Јурт хозяйствонунг ишчилери түк, ноокы ла
аннын мүүзи јанынан бешјылдыктын алба-
тыхозяйственный планын өйинен озо бүдүр-
дилер. Государствого сүт ле эт садар беш-
јылдык планы бүдүрери јанынан эрчимдү
иш өдүп јат.

Бистинг иштеги једимдерис кажы ла кол-
лективте баштаачы јерде турган коммунист-
тердинг мергендү ижинен камаанду. 575 ком-
мунист акту бойлорынын бешјылдык план-
дарын бүдүреле, онынчы бешјылдыктын чо-
дына иштеп турулар. Беш јарым мунга шы-
дар коммунист, эмезе областьтын комму-
нисттерининг 70 проценти, материальный
производстводо туружып јат. Областьта 20
мунг ишчи ишке коммунистический күүн-тапту
болоры учун тартыжат. Тогус мунг кижии бу
мактулу ат-нерени аданып јүри.

9-чы бешјылдыктын гвардеецтерин ком-
мунисттер баштап барып јадылар. Олордын
ортодо Абайдагы ансовхозто Социалистиче-
ский Иштин Геройы Петр Фатеевич Попов
башкарган ат-нерелү бригада бешјылдыктын
јакылталарын 3 јыл 9 айдын туркунына бү-
дүрди.

Горно-Алтайскта бөс согор фабрикада
нөк. Калачиков Г. П. башкарган бригада беш-
јылдыкты быјыл август айда өйинен озо бү-
дүрген. КПСС-тин XXV съездине уткуй бри-

гада планга үзеери 6700 метр бөс согор болуп молжоноло, эмди ол молжузын бүдүрүп браады.

Ченемел өткүрер Горно-Алтайский агаш-комбинатта Лениннинг орденин тагынган агаш кезеечи Василий Петрович Терентьевтин бригадазы бойынын бешжылдыгын былтыр ноябрь айда божоткон. 49 мунг кубометр агаш кезер бешжылдык планнын ордына 63 мунг кескен. Эмди бригада 1977 жылдын февраль айынын чодына иштеп жат.

Майма аймакта 190-чы ПМК-да Нина Алексеевна Зяблицкаяга башкарткан каменщиктердин бригадазы бешжылдык планды 1973 жылда август айда бүдүреле, эмди 1977 жылдын май айынын чодына иштеп жат. Бу бригада онынчы бешжылдыктын жарым планын партиянын XXV съезди ачылар күнге бүдүрер болуп молжонды. Онын молжузын партиянын Маймадагы райкомынын бюросы жөптөди, аймактын иштеп турган ончо коллективтери жаратты.

1931 автохозяйстводо 43 шофер бойлорынын бешжылдык пландарын ойинен озо бүдүргендер. Уч коммунисттер онынчы бешжылдыктын планын партиянын XXV съезди ачыларына бүдүрер болуп молжонгон. Олор: партиянын областной комитедининг члени Попов Николай Григорьевич, Ощепков Леонид Мокеевич, Медведев Федор Захарович.

Партиянын областной комитедининг члени, Кан-Оозы аймакта КПСС-тинг XXI съездининг адыла адалган колхозтын старший койчызы Тоедов Желмек бешжылдык планын 3,5 жылга бүдүрген. Калганчы эки жылда ол колындагы койлордон кажы ла 100 кой бажы-

на 130 курааннаг алды. Анайда Желмек планга үзеери 860 кураан алып чыдатты. 13 центнерден ажыра тук кайчылады.

Партиянын XXIV съездинин делегады, ишкучиле жаткандардын депутаттарынын краевой Совединин депутады, Кенгидеги совхозтын старший койчызы Тужулкин Бабый Таныевич беш жылдыкты ла бойынын молжуларын ойиненг озо бүдүрген. Планга үзеери 786 кураан алган, 868 килограмм тук кайчылап табыштырган.

Науканын ла техниканын жедимдерин иште тузаланары жанынаг бистинг областьтын рационализаторлары ла изобретательдери жаан иш өткүрип турулар. Тогузынчы беш жылдыктын өткөн жылдарында олар 3118 рационализаторский шүүлте, 29 изобретение эттилер. Олорды хозяйстволордо тузаланганынаг 3,4 млн. салковой акча чеберлеген, беш жылдыкта дезе 2,9 млн. салковой пландалган болгон. Городтын партийный организациялары рационализаторлордын ижине жаан ажару эдет. Мында 540 рационализатордын кажы ла төртинчизи коммунист. Олор жагыс ла быжыл 100-тенг ажыра рационализаторский шүүлте эдип тузаланганы 163 мунг салковой экономический туза болды.

Партийный документтерди солыганы коммунисттердинг иште ле общественный жүрүмде эрчимин тынгытты.

Партийный жуундарда, парткомдордын ла бюролордын заседаниелеринде коммунисттер иште баштаачы жерде турганы, дисциплиназы, олордын производственный задачалары, КПСС-тинг Уставынын некелтелерин, партийный жакылталарды бүдүрип тургандары

керегинде сурактар көп тургузылып јат. Иш јанынан партийный јакылталар көптөди. 800-тенг ажыра коммунист јиит ишчилерди таскадаачы болор партийный јакылталу. Јуундардын јөптөрүн бүдүрип турганын шингдеери тыгыды. Јөптөр бүдүп турганын партийный јуундарда, пленумдарда, партактивтерде коммунисттерге улай ла информировать эдилеп јат. Партийный организацияда критика ла самокритика чокум боло берди.

Өткөн отчетно-выборный јуундарда коммунисттер партийный комитеттердин, бюролордын, районный, областной јүзүн-башка ведомстволордын советский, профсоюзный, комсомольский ле хозяйственный организациялардын ла органдардын ижин јарандырары јанынан 649 шүүлте эттилер. Эмди турган задача — ол шүүлтелерди јүрүмде бүдүрери.

Бистинг область бешјылдыктын туркуну на хозяйственный ла культурный строительстводо јаан једимдерге једип алганы јар. Ол партийный, советский, профсоюзный организациялардын, хозяйственный органдардын, бастыра коммунисттердин эрчимдү ижининг једими. Је бу јакшы једимдер бисти бастырабысты болорзындырбас, јайымжып отургыспас учурлу.

«Тамбовский областьтын партийный организациясында критика ла самокритика өдүп турганы керегинде» КПСС-тин Төс Комитедининг некелтези аайынча эдилген керектери, өткөн јолды критический шүүп көрөлө, бисте кезик партийный организациялар коллективтерди, ишкүчиле јаткандарды государственственный пландарды ла молјуларды бүдүрери-

не, производствоны тынгыдарына, иштин арбынын бийиктедерине, чыгарып турган продукциянын чыгдыйын жарандырарына уйан көдүрип турулар деп айдар керек. Шак ла оног улам кезик коллективтер пландарын бүдүрбей турулар.

КПСС-тинг Төс Комитединин Генеральный качызы нөк. Л. И. Брежнев Москвада Бауманский избирательный округтын избира- тельдеринин алдына айткан куучынында бистинг албаты-хозяйствобысты мынанг ары өскүрерининг төс сурагы бастыра иштин чыгдыйын жарандырары деп айткан. Эмди кажы ла партийный организация, кажы ла коммунист иштинг чыгдыйын, эткен продук- циянын чыгдыйын жарандырары, науканын ла техниканын жаңы једимдерин иште түрген тузаланары, иштинг арбынын бийиктедери учун тартыжары керектү. Бу — бистинг орооннынг албаты-хозяйствозын ичкери өс- күрип апаратан төс јол, Советский Союз- тын Коммунистический партиязынын XXV съезди јарадатан онынчы бешјылдыктын улу- јаан пландарын бүдүретен төс арга.

В. Хавбошин.

МАЛДЫН УГЫН ЈАРАНДЫРАР ИШ

Бистинг областьтын јурт хозяйствозынын ишчилери тогузынчы бешјылдыкта малдын тоозын өскүрери ле малдан алган продукцияны государствого көптөдө садары јанынан јакшы једимдерге једип алдылар.

Сегизинчи бешјылдыктазына көрө, бу бешјылдыкта государствого јылына эт садары орто тооло 36 процентке, түүк — 16 процентке, ноокы 72 процентке, аннын мүүзин садары 42 процентке көптөди.

Онынчы бешјылдыкта мал өскүрер иште зоотехнический науканын ла озочыл ченемелдинг једимдери элбеде тузаланылар, јурт хозяйствозынын продукциязын эдери промышленный төзөлгөгө көчүрилер. Бу иш ажыра малдан алган продукталарды государствого садары көптөөр. Колхозтор ло совхозтор, 1975 јылда табыштырганына көрө, этти 22 процентке, түүкти — 23,4, сүтти — 12,5, эчкинин ноокызын — 16,7 ле аннын мүүзин 20—25 процентке көп табыштырарлар.

Областьтын колхозторында ла совхозторында келер бешјылдыкта малдын текши тоозы тын көптөбөс. Государствого малдан алар продукталарды табыштырары малдын продуктивнозын чик јок бийиктеткени ажыра көптөөр. Бу задачаны бүдүрерге элден озо төс ајаруны малга азырал эдер ишке уулан-

дырала, колхозтордогы ла совхозтордогы общественный малды ток азыралла артыгынча јеткилдеери керектү. Онызы јокко малдын продуктивносун бийиктедип болбос.

Оныла коштой онынчы бешјылдыкта малдын угын јарандырар иш база сүреен јаан учур алынар. Бу өдүп јаткан бешјылдыкта партия ла башкару малдын угын јарандырар ишти чек јангырта төзөөри јанынан јангы документтер јарадып чыгардылар. Бистин областьта малдын угын јарандырар ишти төзөп башкаратан јангы орган — «Госплемобъединение» («Госплембиригү») төзөлдү.

Туулу Алтайда бүгүнгү күнде эттенгир ле сүттенгир уйлар, эттенгир ле түктенгир койлор, ноокылу эчкилер, укту јылкылар өскүрер 12 хозяйство ло ферма бар. Олордо 2714 уй, 11143 эчки, 20508 кой бар. Бу продуктивносун эн бийик мал. Темдектезе, ченемел көргүзер Горно-Алтайский хозяйствонун Маймадагы фермада кажы ла саар уй јылына 3436 килограмман сүт берип јат. Ол областьта ончо уйлардан орто тооло саап турганынан 1402 килограммга көп. Бу ферманын кезик уйлары беш мунг килограмман ла оног до көп сүт берип јат. Темдектезе, «Перепелка-549» деп уй тогузынчы катап төрөөрдө, 5183 кг сүт берди, сүдинин койузы 3,82 процент, тогус јыл саадырала, 44827 кг сүт, 1753 кг каймак берген; «Урна» деп уй јетинчи төрөөрдө, 5190 кг сүт берди, койузы 3,87 процент болды, 7 јыл саадырала, 32436 кг сүт, 1307 кг каймак берди; «Поляна-524» деп уй тогузынчы төрөөрдө, 4485 кг сүт берди, койузы 4,41 процент болды. Андый сүттенгир уйлар фермада көп.

Кенгидеги кой өскүрип турган совхозто жылдын ла бир койдон орто тооло 2,5 килограммнан түк кайчылап алгылайт. Укту койлордын «8647 группазында» 3 килограмм 260 граммнан кайчылап алып турулар.

Кош-Агаш аймакта СССР-дин 50 жылдыгынын адыла адалган колхозтогы укту эчкилердин фермазында кажы ла эчкиден орто тооло 650 граммнан, «Путь к коммунизму» колхозто 610 граммнан ноокы тарайдылар.

Бу хозяйстволордогы укту малдын фермаларында продуктивность онон бийик. Темдектезе, тирүге бескези 90 килограмм 9151 номерлү кучадан 10,5 кг түк кайчылап алган, тирүге бескези 90 кг 4051 номерлү текеден 1200 грамм ноокы, 2931 номерлү текеден 1500 грамм ноокы тарап алган.

Горно-Алтайский укту группа койлор ло эчкилер продуктивносты бийик болуп өзүп таркап јат. Темдектезе, Ондой аймакта Кенгидеги совхозтын койчылары: Марчина Тана колындагы бастыра койдын кажызынан ла орто тооло 3,49 килограммнан; Тужулкин Бабый 3 733 килограммнан кайчылап алгылайт. Кош-Агаш аймакта СССР-дин 50 жылдыгынын адыла адалган колхозто Мандышканова Светлана азырап турган эчкилеринен кажызынан ла орто тооло 690 граммнан, Урелов Чычкан 740 граммнан ноокы тарап турулар.

Малдын продуктивносты бийиктей бергени — Туулу Алтайдын научный ишчилери, селекционер-зоотехниктери, озочыл малчылар өткүрип турган элбек селекционноплеменной иштин једими. Калганчы жылдарда малдын текши тоозында укту малдын

тоозы көптөп туру. 1975 жылда саар уйлардын тоозында сүттенгир симментал укту уйлардын тоозы, 1970 жылдагызына көрө, 9 процентке өсти, саап турган уйлардын 44 проценти экиденг беш килограммга жетире сүт саадырып жат, ол уйлардын 47 процентинин сүдининг койузы 4—5 процент.

Малды искусственный эп-сүмеле үренделтер иште бийик классту, ару укту букалар, кучалар ла текелер тuzаланылып жат. Уй өскүреринде симментал ла ак башту казах укту букалар тuzаланылып жат. Олор ончозы ару укту койлорды искусственный үренделтерине тuzаланылып турган укту кучалардын 92 проценти «Элита рекорд» классту. 1974 жылда бийик продуктивностьту укту кучалардын үрениле искусственный эп-сүмеле бастыра уйлардын 86 проценти үренделткен. Койлордын ла эчкилердинг 71,3 проценти искусственный эп-сүмеле үренделткен.

Онынчы бешжылдыкта малданг алар продукталарды көптөдөр некелтелерди бүдүрери хозяйстволордын башкараачыларынын, зоотехниктерининг, бастыра малчылардын алдына кажы ла фермада малдын угын жарандылар племенной ишти бийик кеминде төзөөр чокум задача тургузып жат.

Бу задачаны бүдүрерге сүттенгир уйлар өскүреринде специализация жаан учурлу болор. Андый амадула хозяйстволорды эки башка бөлигени, «репродуктор» хозяйстволорго ло «спецхозторго» бөлигени тuzалу. «Репродуктор» хозяйстволор жакшы укту ла продуктивнозы бийик уйларданг чыккан болуларды «спецхозторго» оног ары кичееп азырап чыдадарына берип жадылар.

Келер беш жылдыкта эттенгир уйлар өскүреринде племенной ишти тыңыдарына база тың некелте эдилер. Эттенгир уйлардын угын жарандырар ишти тӧзӧӧрдӧ, чарлар тӧрген тойынып чыдаарына, сӧӧги бек, жимеги жакшы болорына ажару эдилер учурлу. Мал семиртер фермалардын ишчилеринин тӧс задачазы — ас чыгымла малды тӧрген семиртип алары.

Укту фермаларда уйларды угы бир аай ару болор эдип талдаганы жакшы. Товарный фермаларда хозяйствого тузалу өскӧ уйларды тудуп жат. Укту уйларды фермазында, анайда ок товарный фермаларда уй өскүрерге жангыс ла пландалган ару укту букалар тузаланылар учурлу. Товарный фермаларда карыган ла сӧди тартылган уйларды солыырга тирӱ бескези бийик, эди-каны бек, жоон сынду кунажындарды талдайла, башка бӧлип тургусканы жакшы.

Эттенгир уйлар өскүргени хозяйствого кӧп кирелте берип жат. Бу иште малдын угын жарандырарын зоотехнический некелтелер аайынча чике тӧзӧӧр эн жарамыкту ӧйдӧ жаш бозулар алгадый эдип келиштире искусственный осеменение ӧткӧрер, бозулардын чыккан ӧйи, иркек-тижизи, угы аайынча башка бӧлип азырап чыдадар керек. Мында бойынын ӧйинде ӧдӧп турган бонитировка аайынча племенной учет чике тургузылар учурлу.

Областын кӧп хозяйстволоры уйларла коштой койлор ло эчкилер өскүрип жадылар. Туулу Алтайдын жеринин бӧдӧми аайынча кой өскүреринде эки ууламжы — тӧктенгир-эттенгир ле эттенгир-тӧктенгир койлор өскүрер ууламжылар боло берди.

Жарымдай чичке түктү эттенгир койлор — Горно-Алтайский укту группа койлор деп адалды. Андый укту койлор — эди-каны бек, эттенгир, түги база көп, жыл чыгара одордо жүрүп чыдажар жоон койлор.

Бу койлордын эттенгир ле түктенгир угын оног ары жарандырарга укту кучалар једишпей турза, түктенгир-эттенгир койлордо «Цыгай» укту кучаларды, эттенгир-түктенгир койлорды, «Ромни-марш» укту кучаларды тузаланарга јараар.

Койлорды бистинг јерге жарамыкту эдип өскүрерге нургулай искусственный үренделтерине көчөр, энг ле јакшы кучаларды тузаланар керек.

Племенной хозяйстволор — Кенидеги ле Јабагандагы совхозтор, Кош-Агаш аймакта СССР-динг 50 жылдыгынын адыла адалган колхоз, Чаргыдагы ла Алтыгы-Оймондогы совхозтордын селекционный группалары областьтын товарный кой өскүрип турган хозяйстволорына керектү укту кучаларды түрген өскүрип берерине болуп селекцияны тыгыдар учурлу.

Горно-Алтайский укту группа эчкилер өскүреринде племенной иш баштапкы классту эчкилер өскүрерине, олордын ноокызын көптөдөрине, ноокынын чынгдыйын жарандырарына ууланар учурлу.

Малдын угын жарандырары, продуктивнозын бийиктедери јанынан онынчы бешјылдыкка темдектелген элбек иштерди једимдү бүдүрерге племенной учетты чике ле чокум тургузары керектүзин ундыырга јарабас.

Н. Юрченко.

ҮРГҮЛЛИГЕ КОЖО

Бис бойыстынг санаабыста тартыжуда ла јенгүлерде өткөн јолдорды, телекейде болгон революционный кубулталарды катап-катап көрүп, марксистско-ленинский үредүнннг чындык ла јендиртпес болгонына ајарып, ажындыра көргүскен ленинский кереес идеяларга, пролетарский интернационализмннг качан да јендиртпес ийдезине там ла там иженип, бүдүп турус. Телекейде социалистический система төзөлөлө, јылдан јылга өзүп, тыгып туру. Азиянын, Африканын, Латинский Американын ла өскө дө континенттердинг ороондорында миллиондор тоолу улус демократический јангыртулар эдил, амыр-энчү ле социальный өзүм учун тартыжып турулар.

Бистинг көп национальностторлу Төрө-листинг — Октябрьский революциянын ороонынынг ишкүчиле јаткандары бойынынг орооны амыр-энчүннг бек куйагы болгонына, ишкүчиле јаткан ончо калык-јоннынг ырызы учун тартыжып тургандардынг куурмак јок најызы болгонына оморкоп турулар.

Социализмннг карындаштык ороондорыннг бирлик амадула, ууламјыла, иштеги карындаштык ла бастыра хозяйственный ла культурный строителствонынг бөлүктеринде өмөлөжип кожо иштегенине ле бой-бойы-

на болуш јетиргенине тӱзӱлгӱлӱнгӱн биригӱ-зи јангыдан јаан јенгӱлерге једип алат.

Андый карындаштыктын бой-бойларына болужып иштееринин јозогын бистинг орооннын ла Лениннинг кереес јакылтазына чындык болгон монгол албатынын најылык колбулары керелейт. ӱткӱн јылдардын туркунына монгол албаты Советский Союзла колколдонг бек тудушканча барып јат. Экономиканын, культуранын, политиканын бир де бӱлӱгинде бистинг албатынын јетирбеген буурзак кӱӱн-табы, јӱмӱлтӱзи јок бӱлӱк табылбас болор. Јуук государственный, партийный колбуларла коштой, орооннын гран јанында јаткан областьтары, ол тоодо Горно-Алтайский автономный область, Монголиянын коштой јаткан аймактарыла најылык колбулу. Культурный колбулар текши керектинг јилбӱлерине, ишкӱчиле јаткандарды интернациональный јанынан ӱредип-таскадарында тuzаланылып јат.

Совет ле монгол албатылардын ончо јанынан карындаштык најылыгын ла колбуларын тынгыдарына элбек ле тuzалу јӱмӱлтӱни 1958 јылда май айда тӱзӱлгӱн Советско-монгольский общество јетирип јат.

Совет ле монгол албатылардын најылык колбуларын оног ары ӱскӱреринде ле тынгыдарында бой-бойларынын делегацияларын алышканы јаан учурлу болуп туру.

Бистинг область ла МНР-динг Баян-Улӱгейский аймак ортодо јанжыгып калган најылык колбулар јаранып ӱзӱт. Андый колбулардын ижи экијылдык пландар аайынча ӱткӱрилет.

Бу да јылда биске бир канча делегациялар келип јӱрди. Май айда советский алба-

тынын Ада-Төрөл учун Улу жууда алган жегү-
зин байрамдаарга монгол нөкөрлөр кычы-
рылган. Карындаштык Монголиядан келген
айылчылар торжественный жуунда, городтын
ишкүчиле жаткандарынын митингинде, анай-
да ок Ада-Төрөл учун жууда корогон жуучыл-
дарга кереес эдип учурлаган мемориалди
ачарында турушкандар. Олор ишкүчиле жат-
кандарды военно-патриотический жанынан
тазыктырар ишле таныжып, школдорго жү-
рүп, Кош-Агаш аймактын колхозторында
болгондор, Ада-Төрөл учун жуунун ветеран-
дарыла тушташкандар. Бистин ороондо же-
нүнүн күнин байрамдаганын олор сүрекей
жилбиркеп көргөндөр.

Делегациянын башкараачызы, аймпарт-
комнын качызы нөк. Хамза торжественный
жуунда куучын айдып, Советский Союзтын
ла Монголиянын албатылары үргүлжиге ка-
рындаштык деп угусканын жуулган улус сүре-
кей жылу ла ајарулу уккандар. Коркушту катуу
жылдарда бисле кожо болгон, амыр-энчү өй-
лөрдө өмө-јөмөлө социализмди бүдүрүп,
амыр-энчүнүн кереги учун тартыжып турган
карындаштык монгол албатыга акту жүректен
јакшыны күүнзегенис те, күүнзеп те турус.

Октябрь айда бистин областьта бир неде-
ленин туркунына јурт хозяйствонун бир бө-
лүк ишчилери жүрген, олорды аймачный Со-
ветте јуртхозяйственный управлениенин на-
чальниги нөк. Насалим башкарган. Монгол
најылар мелиорациянын, јер суактаарынын
ла азырал белетееринин сурактарыла, кой
ло эчкилердин угын јарандырар иштерле
јилбиркеп танышкандар. Олор јурт хозяй-
ствонун областной производственный управ-

лениезінде болуп, управление бастыра иштерди бүткүлинче ле бөлүктөй сурактар аайынча канайда тззоп лө башкарып турганда-рыла таныштылар, ченемел өткүрер производственный хозяйстводо болуп, специалисттерле тушташтылар. Монгол нөкөрлөргө Ондой, Кош-Агаш аймактардын хозяйстволорында мелиоративный иштерди, азырал белетеерин, јер суактаарын, малдын угын јарандырап иштерди канайда тззөгөниле танышкадый элбек арга берилген. Айылчылар советско-монгольский најылыктын обществозынын коллективный члени болуп турган туулу јерде сад өскүрер станцияда болгондор.

Туулу Алтайда сад өскүречилердин болужыла Баян-Улэгейде сад өскүрилип башталган, аймактын тзс јеринде јажыл агаштар өскүрилген.

Июнь айда МНР-дин профсоюзный ишчилеринин бир бөлүги «Чергинский» совхозто ло Кош-Агаш аймакта СССР-дин 50 јылдыгыла адалган колхозто профсоюзный ишти, социалистический мөрөйдө канайда тззөгөниле танышкандар. Олор СССР-дин художниктеринин Союзынын члени Ф. С. Торховтын «Социалистический Монголия» деп выставкаын көргөн. Ф. С. Торхов Монголияда јүреле, јакшынак картиналардын бүткүл серияын јураган.

Быјыл јайгыда областьтын јурт хозяйстводогы специалисттери карындаштык Монголияга арбын ноокылу 150 тын укту эчкилер талдап аткаргандар. Мынын да алдында андый эчкилер карындаштык ороонго јангыс катап аткарылган эмес.

Май айда Баян-Улэгей аймакта бистинг областьтын Ада-Төрөл учун Улу жууда турушкан бир бөлүк ветерандары болгон.

Бистинг ветерандар В. Д. Никулин, Н. М. Тырышкин, Р. Мурзагулов нөкөрлөрдү моңгол жеринде жылу уткыгандар. Олор анда жөнүнүн күнине учурлаган байрамда туружып, аймактын ишкүчиле жаткандарынын алдына куучын айткан, кереес сувенирлер берген.

Аймакный партийный комитеттин сурагы аайынча бистинг областьтан партиянын обкомынын лекторский группазынын башкараачызына Н. С. Модоровко баштаткан группа, ол тоодо Ада-Төрөл учун жууда эрчимдү турушкан запастагы генерал-майор М. Д. Холод Монголияга барып жүргендер. Олор бир канча сомондордо, школдордо жүрүп, малчылардын, ишмекчилердин, жашөскүримнин алдына лекциялар кычырган, Халкин-Голдо империалистический Японияны оодо согор жууда турушкан жуучылдарла тушташкылаган.

Најылыктын обществозы ажыра бис фото-выставкалар алышканыс. Кош-Агаш аймакта төрт колхозтын ла Баян-Улэгей аймакта төрт хозяйствонун чыгартулу улузынан турган делегациялар бой-бойларына барып жүргендер. Олор хозяйственный ла культурный строительстводо керектерле танышкандар.

Моңгол до најылар, бистинг де улус кайда да жүргежин, олорды жылу уткыгандар да, уткып та жадылар. Акту жүректинг изүзи бистинг најылыкты жылыдып жат.

МНРП-нинг Төс Комитединин Баштапкы качызы нөк. Ю. Цеденбалдын: «Жууда — жаңыс

экипажта, иште — жаңыс бригадада» — деп айткан сөстөри монгол ло советский улустың карындаштык колбуларын неден де артык керелейт.

Коммунистический ле социалистический строителство до элбеде ченемел алышканы бистинг ороондордын албатыларынын нажылыгын ла бирлигин там ла тыгыдар керекти ичкерледет.

Советский Союзтын ла Монголиянын Албаты Республикасынын орто до колбулар социалистический системага кирип турган ороондордын бирлигин ле нак болгонын керелеп, марксизм-ленинизмнин идеяларынын, социалистический интернационализмнин ийдезин жарт көргүскен темдек болуп туру.

О. Селянгин.

АГИТАТОР — ПРОИЗВОДСТВОНЫҢ ОЗОЧЫЛЫ

Коммунистический строителъствоньнг за-
дачаларын јенүлү бүүдүрери советский улус-
тынг политический көрүм-шүүлтези оног
ары бийиктегениле, олордынг иштеги эрчими
ле баштанкайы ичкерлеп өскөниле айры-
лышпас колбулу болуп јат. Шак ла оног
улам партийный организацияларда күнүнгги
элбек, чике ууламјылу агитационно-массо-
вый иштердинг учуры сүрекей бийиктеп тур-
ганы ол.

Бистинг аймакта активисттердинг эн ле көп
тоолу отрядына — агитаторлордынг тоозы-
на — 400 кижии кирип јат. Олор эл-јон орто-
до политико-таскамалду иштерди өткүргии-
лейт. Агитаторлор партийный сөсти кажы ла
кижиге јетирер, кажы ла кижии партийный
јөптөрдии бүүдүрери учун, ишмекчи коллек-
тивтинг пландары ла социалистический мол-
јулары бүүдери учун тартыжуда бойынынг је-
рин, учурын јакшы билип турарын јеткил-
деер аргалу.

Бүүгүнгги агитатор — тоомјылу, политически
јанынанг јакшы белетүлү, идейный јанынанг
бек көрүм-шүүлтелү кижии. Онынг да учун
партийный организациялар бу каруулу ишти
эн ле озо коммунисттерге, комсомолдорго,
производствоньнг озочылдарына јакарып
турганы јолду.

Темдектезе, Көксуудагы ла Алтыгы-Оймондогы совхозтордын партийный организацияларында агитаторлордын үч үлүзи партиянын члендери. Озочылдардын ла ишти жагыртаачылардын тоозынан көстөлгөн агитаторлор жаан тоомжылу болот, ненин учун дезе, олар нөкөрлөрине салтарын жагыс ла сөслө эмес, је иштеген јеринде акту бойынын јозогыла јетирип јадылар. Кайтанактагы совхозто агитаторлордын 35 процентке шыдары озочыл ишмекчи-производственниктер, олар алган социалистический молјуларды канайда бүдүреринин јозогын практический ижиле көргүзедилер.

Бу хозяйстводо жаан тоомжыла уй саачы Копаница Анна Михайловна тузаланат. Чумчам јок, бойынын јенгил эмес ижин сүүген ишмекчи јылдын ла социалистический мөрөйдө бийик көргүзүлөргө једип алат. Јурт хозяйствонын ишчилеринин ортодо Басты-расоюзный социалистический мөрөйгө кичирип, А. М. Копаница бойынын тагынан бешјылдыгын 3 јыл 9 айга бүдүрип койгон.

«КПСС-тин XXV съездин јарамыкту сыйлауткыыры учун социалистический мөрөй керегинде» КПСС-тин Төс Комитединин јөбин совхозтын ишчилери шүүжер тушта Анна Михайловна партийный јуунда куучын айдып, партиянын съездине учурлай 36 центнер сүт саап алар молу алала, социалистический мөрөйгө Амурдагы совхозтын озочыл уй саачызын В. А. Бочкареваны кычырган.

А. М. Копаница жагыс ла производствонын озочылы эмес, је анайда ок јашөскүримнин тоомжылу, јакшынак ла ајарынкай таскадаачы-наставниги болуп туру. Ол бойынын

группазында таскадарга јиит уй саачыны Г. А. Кудрявцеваны алган. Јиит кысты ол озо баштап бойынын байлык ченемелине ле билгирине үределе, онын согында озочылдардын тоозына кожултарын јеткилдеген. Эмди ол база ла јиит уй саачылар алала, шеф-наставниктин јенгил эмес те болзо, је күндүлү ижин јенгүлү бүдүрип туру.

Нөкөр Копаница общественный да иштерде эрчимдү туружат. Ол агитатор ло јурт Советтинг депутады болуп тура, јаантайын ишкүчиле јаткандарла туштажып, оларго жүзүн-башка хозяйственный да, акту бойлорынын да керектерининг аайына чыгарга болужып, улустын алдына куучын айдып, ферманын коллективи КПСС-тинг XXIV съездининг јөптөрүн бүдүрери учун канайда иштеп турганы керегинде, коштой јаткан фермаларла мөрөй канайда өдүп турганы, совхоз ичинде иштинг аайы керегинде јетирү эди јүрет.

Ферманын коммунисттери бу јуукта өткөн отчетно-выборный јуунда оны бойынын башкараачызына туткандар. Коммунисттердинг бүдүмјизин ол ак-чек, эрчимдү ижиле бүдүрип туру. А. М. Копаница КПСС-тинг райкомынынг бюрозынынг члени. Бойынынг көндүре ижиненг өскө керектер көп тө болзо, Анна Михайловна өй јетпей туру, бош јок деп качан да комудабас кижии.

Озочыл ченемелди таркадар агитацияны Абайдагы совхозтонг «Знак Почета» орден тагынган койчы Абышев Учур јакшы өткүрет. Ол кой өскүреечининг каруулу да, күндүлү де ижинде јирме јылга јуук иштеп кел-

ди. Оныла кожо иштеп келген ондор тоолу јиит улусты байлык ченемелине үредип алган, олардын көп сабазы тагынан иштеер јолго чыгып, јакшынак көргүзүлерге једип аладылар.

Абышев Учурдын бригадазы калганчы јылдарда койлорды эрте јаста төрөдөр иш баштаган. Нөкөр Абышев үйиле кожо план-јакылтазын јылдын ла ажыра бүдүрип турулар. Ол экү тагынан бешјылдыкты төрт јылга бүдүрип салды. 5 јылдын туркунына олар 3200 кураан алып чыдаткан, 89 центнер түк алып, колындагы јоон малды 100 процентке корулап келген. Өткөн јылда Абайдагы совхозто койлорды эрте төрөдөрүн јеткилдеери јанынан совхозтордын директорлоры, баш специалисттери, партийный организациялардын качылары, кой ферманын бригадирлери, койчылар турушкан районный семинар өткүрилген. Семинарда Учур Абышев куучын айдып, бойынын ижиле улусты таныштырган. Онын ченемелин эмди аймактын көп койчылары тузаланып турулар. Бу озочыл ченемелди элбеде таркатканыстан улам, бис эмди одус мунг койды эрте јаста төрөдөр эдип үренделтип турус. Мынын алдында бу тоо 13—15 муннаг ашпайтан.

Јурттардагы агитаторлор, политинформаторлор озочылдардын ченемелин јүзүн-башка эп-аргаларла элбеде таркадарын партийный организациялар туура салбас ајаруда тудат. Агитколлективтердин ижин партийный јанынан башкарар эп-аргалар јүзүн-башка. Көп тоолу партийный организациялар агитаторлордын ижин теренжиде анализировать эдер

боло берген. Бу сурактар эмди парткомдор-
дын заседаниелеринде, баштамы партийный
организациялардын жуундарында улай ла тур-
гузылат.

КПСС-тинг XXV съездине белетенериле
колбой аймактынг ишкүчиле јаткандары орто-
до агитационно-массовый иш там ла тынгып
келди. Ишмекчи коллективтерде агитаторлор-
ло, политинформаторлорло жуундар өткүрил-
ген, анда пландарды ла социалистический
молјуларды бүдүрери учун тартыжуда агит-
коллективтердинг задачалары чокумдалып
јарталган.

Агитаторлор качан да хозяйственный ла
культурный строителствонынг задачаларын
бүдүрер тартыжуда баштапкы јерде болгон.
Олордынг ижининг учы-түбин кемјип, кандый
бир тоолор ажыра көргүзер арга јок. Је учы-
учында агитколлективтердинг ижи улустынг
идейный көрүм-шүүлтезиненг, олордынг иш-
теги эрчиминенг, нравственный кылык-јангы
тынгыганынанг көрүне берер.

Эмди, качан јүрүм агитаторлорго јангыдан
бийик некелте эде берерде, олор бойлоры-
нынг јакшынак ченемелин тузаланып, ишкү-
чиле јаткандардынг политический санаа-
шүүлтезин бийиктедерине, творческий баш-
танкайын оног ары өскүрерине там ла тын
салтарын јетирип, коммунистический строи-
телствонынг пландарын јенүлү бүдүрерин
јөмөөр учурлу.

А. Сакашев.

ҮРЕДҮ — ЈЕНҮЛҮ ИШТИҢ ЈӨМӨЛТӨЗИ

Јаңы обществонын коммунистический ак-чек күүн-тапту, чындык строители болорго, кажы ла комсомолго, кажы ла јиит кижиге чылаазыны јогынанг, турумкай ла кичеемелдү үренер керек. «Советский улустынг бийик көрүм-шүүлтези бистинг революционный үредүбистинг бузулбас тözөлгөлөрине тözөлгөлөнип јат» — деп, Л. И. Брежнев ВЛКСМ-нин XVII съездинде айткан.

Коммунизмнин эрчимдү ле ак-чек күүн-тапту, идейный тартыжаачызы болорго, кажы ла уулга, кажы ла кыска бойынын социалистический Төрөлин акту јүрегинен сүүп, дисциплинаны буспай, кандый ла керекте баштанкайлу болуп, кичеенкей ле эрчимдү иштеерине јединер керек, производствогы бар једикпестерди јоголтып, эш неме керексибестерле, јалјыр кылыктуларла күүн-кайралы јогынанг тартыжар керек.

Бойынын политический үредүзин үзүги јогынанг бийиктедип, марксистско-ленинский теорияны, партиянын ичбойындагы ла тыш-јанындагы политиказынын сурактарын, КПСС-тин XXV съездинин документтерин, Л. И. Брежневтин иштерин теренжиде ле творчески үренерине комсомолдын комитеттери ле пропагандисттер јашөскүримге керектү болужын јетирер учурлу.

ВЛКСМ-нинг обкомы, горкомы ла райкомдоры быјылгы ўредўлў жылга бастыра јанынан јакшы белетенип алган. Кўп комсомольский организацияларда текши ўредўлў школдын, партийный ла комсомольский политўредўнинг јангы ўредўлў жылына белетенери аайынча сурактар шўўжилген јуундар сентябрь айда ўткўн. Быјыл политический ўредўнинг занятиелерин бийик идейный кеминде ўткўрерине јединип алгандардын тоозына комсомолдын Ондойдогы, Улагандагы райкомдоры ла Горно-Алтайский горкомы кирип јат.

КПСС-тинг Тўс Комитедининг «Белорусиянын партийный организациялары идеологический ишчилерди талдап тургузары ла ўредип тазыктырары керегинде» јўбиле башкарынып, областъта пропагандисттер болуп иштеер кадрларды талдап, ишке тургузарына јаан ајару эдилген. Анайда, Кош-Агаш ла Улаган аймактардагы бастыра пропагандисттер — партиянын члендери, олардын текши ўредўзи бийиктеген, ижининг ченемели јаанган. Политический занятиелердинг идейный ла методический кемин бийиктедип, теорияны јадын-јўрўмнинг сурактарыла јаантайын колбоп турары — комсомолдордын комитеттерининг эн каруулу задачаларынын бирўзи. Је комсомолдын кезик райкомдоры, темдектезе, Турачактагы райкомы, бу каруулу задачаны бўдўрерине ајарузын јеткилинче салбай јат. Оны мындый темдектен кўрўдис: былтыр ўредўлў жыл башталарда тўзўлгўн тогус политкружоктон жылдын учына јетире ўч ле кружок иштеген, областной заочный орто ўредўлў школды дезе јўк ле бир кижини ўренип божоткон.

Комсомолдордын комитеттери иштеп турган јашөскүримнинг үредүзине јаантайын јаан ајарузын эдип, оларго керектү болужын үзүги јогынанг јетирип турар учурлу. Комсомолдын Көксуу-Оозы ла Кан-Оозы аймактардагы комитеттери јииттердин үредүзин кату шинжүде тутпай, оларго керектү болушты бойынын өйинде јетирбей турганынанг улам, бу аймактарда өткөн үредүлү жылда областной заочный орто үредүлү школдо јашөскүрим үредетен план бүтпей калган.

Комсомолдордын пропагандисттерин белетеер иш областьта коомой эмес тургузылган да болзо, је аймактарда бу иште көп једикпестер барын темдектебеске болбос. Комсомолдордын политический үредүзин төзөмөлдү башкарары партийный, комсомольский комитеттердин эн каруулу задачларынын бирүзи болуп јат. Комсомолдордын комитеттери, политпросвещениенинг кабинеттери партиянын ичјанындагы ла тышјанындагы политиказынын, экономиканын, общественный јадын-јүрүмнинг сурактарыла, партийный комитеттердин, государственной органдардын, комсомолдын комитеттеринин ле комсомольский организациялардын ижиле пропагандисттерди јаантайын таныштырып турар учурлу.

Комсомольский пропагандисттер јашөскүримнинг наставник-воспитательдери болотон учурын бийиктедерге, комсомолдын комитеттери үзүги јогынанг јаан политический иш өткүрип турат. Өткөн үредүлү жылда бу суракка јаан ајару эдип, бир канча организационный иштер өткүрилген. Темдектезе, комсомольский политүредүнинг областной методиче-

ский соведи «Сөстинг ле керектердин бирлиги» деп адалган плакат белетейле, кепке базып чыгарган. Областьтын эн артык комсомольский пропагандисттери Хабаровск городто өткөн зональный жуун-семинарда турушкандар. О. А. Недорезова, Н. Е. Велелков, Н. В. Тепуков, М. М. Кузьмина нөкөрлөр областной күндүлү бичикке бичилген, пропагандист Н. А. Санькова дезе күндүлү грамотала, ВЛКСМ-нинг Төс Комитедининг значогыла кайралдаткан. Озочыл пропагандисттердинг јакшы ижи шинг деп көрүлет. Эн јакшы иштү пропагандисттердинг јакшы ижининг ченемели «Звезда Алтая» ла «Алтайдын чолмоны» областной газеттердинг страницаларында эмезе областной радио ажыра јарлалат. Пропагандист Б. П. Чаптыновтын ижининг ченемели керегинде областьтын озочыл пропагандисттерине учурлалып чыгарылган буклетке бичилген.

Областьтын пропагандисттери «Пропагандист ле бешјылдык» деп движениеде эрчимдү туружып јадылар.

А. И. Кривошлуцкая ла А. И. Матыков нөкөрлөр краевой методический конференцияда туружып, бойлорынын ижининг ченемели керегинде куучын айткандар.

Комсомольский политүредүнинг системазында экономический билгирлерге јаан учур берилет. «Экономический билгирлердинг төзөлгөлөри» деп политкружокто үренген јаш өскүрим социалистический экономиканынг закондорыла, ээжилериле таныжып, общественный производствонын астамду болоры учун тартыжуда туружар боло берет. Је комсомолдын кезик комитеттери бу ишти чике тө-

зөп албай, көндөлөнгө салып ийгендер. Тем-
дектеп алза, Көксуу-Оозы, Турачак аймактар-
да јашөскүримнинг экономический үредүзин
эмдиге ле чике төзөп албагандар. Мында эко-
номический үредүнинг перспективный планда-
ры јок; кажы ла јииттинг үредүзин учетко
алып, кату шинжүде тудар иш база једикпес-
тү өдүп јат; коммунистический иштинг школы
ла өскө дө јүзүн-башка бүдүмдү үредү јет-
килинче тузаланылбай јат.

Марксистско-ленинский теорияны, партия-
нын ла комсомолдын документтерин терен-
жиде ле творчески үренеринин јозогын јиит-
терге комсомольский ишчилер көргүзер
учурлу. Комсомольский ишчилер кружоктор-
дын ла комсомольский политүредүнинг семи-
нарларынын башкараачылары болор учурлу.
Бистин областьта андый пропагандист комсо-
мольский ишчилер ас эмес. Андыйлардын то-
сында Н. Д. Приленский, А. И. Батаев, Т. М.
Алагызова, В. Я. Каймин, Н. П. Юрченко,
А. Б. Кадырбаев ле оног до өскөлөри.

Тургуза өйдө бастыра комсомольский ор-
ганизацияларда КПСС-тин XXV съездине
учурлалган Ленинский комсомолдын рапор-
тына кол салар күндүлү право учун тарты-
жунун кидим өйи өдүп јат. Пропагандисттер
ВЛКСМ-нинг комитеттериле кожо јашөскүрим-
нинг ийде-күчин КПСС-тин XXV съездине ут-
куй өдүп турган мергендү ишке ууландырат.

Р. Саймунова.

ЛУУК КҮНЧЫГЫШКА — УЗАК ӨЙГӨ БЕК АМЫР-ЭНЧҮ

КПСС-тинг XXIV съезди жараткан амыр-энчү-нинг Программасы једимдү бүдүп турганын советский улус бистинг партиянын XXV съездине белетенип турган өйдө анчадала јарт көрүп туру. Бу Программада тургузылган за-дачаларды бүдүрери јанынан өткүрилип турган иштердинг шылтузында телекейде ай-алга кубулган, албатылар ортодо колбулар јымжап ондолгон. Је телекейде айалганы јымжадар ишти тутадып турган буудактар эмди де бар, оларды јоголтконы албатылар ортодо колбуларды јарандырарына јаан туза-лу болор эди.

Телекейдинг бир кезек јерлеринде јаан јеткерлү айалга эмдиге јетире артканча. Јер үс-тинде бүгүнги күнге јетире айалгазы јаан јеткерлү болуп артып турган јерлердинг бирү-зи — Јуук Күнчыгыш. Анда Израиль өскө ороондордын јерлерин олјолоор политика-зын эмдиге јетире өткүрип, ООН-нын јөптө-рин бүдүрериненг мойноп, араб ороондордын олјолоп алган јерлерин ойто бербеске ама-дап јат. Израиль бу амадузына једерге бойы-нын јуу-јепселдү ийде-күчтерин тынгыдып ту-ру. Черүзин јаан ийде-күчтү јагы јуу-јепселле јепсеерине керектү акчаны Израильдинг баш-караачылары Американын Бириктирген Штат-тарынан аларга иженип јат. Август айда Изра-

ильден Вашингтонго база бир делегация барып, жуу-јепсел садып аларына 2,5 млрд. доллар акча сураган. Ого үзеери, Синай жарым ортолықта коруланар јерлерди тыңыдарына Израиль США-дан база 150 млн. доллар акча сураган. Американын башкараачыларынын айдыжыла болзо, США-нын конгрези Израильге жуу-јепсел садып аларына болуш эдип, 2 млрд. доллар акчаны, байла, берер. Израиль 1975/76 финансовый јылда «коруланарына» 22 млрд. фунт акча чыгымдаарга пландап јат (онызы бу орооннын бастыра бюджетинин 40 процентине шыдар).

Араб ороондордын ла Израильдин ортозында өдүп турган удурлашту тартыжу — Јуук Күнчыгыштагы булгакту јаан сурактардын бир ле бөлүги. Советский Союзтын шүүлтезиле болзо, бу сурактарды аайлаарына Женевадагы болгон амыр-энчү конференцияны база катап жууйла, бастыра сурактардын аайына бир уунда чыгар керек: 1967 јылда олјого алдырткан араб јерлерден Израильдин черүлерин чыгарар, Палестинанын араб албатызынын закон аайынча келижип турган праволорын орныктырар. Јуук Күнчыгыштагы ончо ороондорго кемненг де камааны јок јуртап өзөрин јеткилдеер керек.

США-нын башкараачылары дезе бу сурактарды бөлүктөп, бир эмештенг аайлаар деген шүүлте эдип јат. Анайып озор анда Американын јилбүлерин јеткилдеерге ле Јуук Күнчыгыштагы сурактардын аайына чыгар иштерде СССР-ди турушпас эдерге амадагылайт.

Синай жарым ортолықта турган Израильдин черүлерин эмеш ырадары керегинде Израильдин ле Египеттин ортозында сентябрь ай-

да тургускан экинчи жөптөжү США-нын шак мындый амадузына келижип жат деп айдар керек. Бу жөптөжү аайынча Израильдин черүлери жаан учурлу эки боочыдан ла жылына 5 млн. тонна нефть берип турган Абу-Рудойс деп жерден жүре берер. Синайда Египеттин ле Израильдин черүлеринин ортозында турган ООН-нын черүлери 13—15 километрге күнчыгыш жаар көчүрилер. Орөги айдылган бу эки боочы Египеттин колына кирбес, анда ООН-нын черүлери турган «буферный зона» болор. Бу жөптөжү аайынча Синай ортолыктын жеринин 90 проценти Израильдин колында артып калар.

Бу жөптөжүнүн эң ле жеткерлү жаны — Египет үч жылдын туркунына Израильге ийдекүчтү удурлашпас болуп молжонгоны. Анайып Египет — араб госуударстволордын эң ле жааны дегени — тартыжудан чыгып калды.

Ого үзеери, Египет ООН-нын черүлери турган «буферный зонада» бир канча радио-локационный станцияларда Американын специалисттери иштеерине жөпсинген. Ум-Хашибте жетирүлер эдер станцияда дезе жагыс ла американецтер ле израильтяндар иштеер. Бу станциялар Египеттин черүлеринин, анчадала авиациязынын бастыра бөлүктөрүн шиндеер арга берип жат.

Жөптөжү аайынча Синайдагы «буферный зонага» Америкадан эки жүске шыдар «технический специалисттер» иштеерге келер. Онызы сүреен жаан жеткерлү керек деп, телекейдин ак-чек санаалу ончо улустары билип жат. Бир тушта США Вьетнамнын жерине озо баштап база «советниктерин» ийгенин, онон дезе оларды корулаарга турус деп шылтактанып,

оноор ал-камык черүлерин ийип, канча жылга улалган канду жуу баштаганын улус ундыгалак.

Египетти кенетийин табару эдер арга жок эдерин жеткилдеерге США «специалисттерин» ийзин деп, Израиль сураган. Онон көргөндө, Израильдин башкараачылары Жуук Күнчыгыштагы тартыжуга Американын «специалисттерин» кириштирерге амадагылап турган болгодый.

Египеттин ле Израильдин ортозында тургузылган экинчи жөптөжүни ончо жанынан шинг деп көргөжин, Израиль военный, экономический, политический жанынан бойына жаан туза алып турганы жарталат. Шорлонгон жаны араб госуударстволор болуп турганы база жарт.

Анайдарда, бу жөптөжү Жуук Күнчыгыштагы блаашту сурактардын аайына чыгарын жууктадып женилтердин ордына, карын, там уурладып ла булпакту эдип жат. Шак онын учун бу жөптөжүни тургусканы керегинде жетирүлерди араб ороондордо ло бастыра телекейде амыр-энчү сүүген ончо улус кайкап ла чочып уккан. Сириянын өскө ороондорло керектеринин министри Абдель Халим Хаддаш ол керегинде мынайда айткан: «Бу жөптөжүни тургусканыла Жуук Күнчыгыш амыр-энчүге бир де эмеш жууктабай жат деп, бис жажырбай, жарт айдар учурлу. Бу жөптөжүле колбулу керектер жагы жууга ууланган жаан алтам десе, онызы чынга жуук болор. Бу керектер албатылар ортодо жеткер жок болорына ла амыр-энчүге жаан жеткерлү болуп жат. Мароккодо чыгып турган «Опиньон» деп газет мынайда бичип жат: «Бу жөптөжү Рабат городто араб госуударстволордын башкараачыларынын жуунында бирлик болоры керегинде жөптөжүни үзер

чочыду эдип јат». Бу јөптөжүни тургусканы-ла колбой ООН-нын генеральный качызы Курт Вальдхаймнын «эн учурлу сурактар эмдиге ле бүдер аайы јок» деп айтканына телекейдинг общественнозы ајару эткен.

Алдындагы өйлөрдө Египет Израильле алдынан башка јөптөжү тургуспас болуп турган. Эмди ол ненинг учун андый јөптөжү тургузарына јөпсиген? Эн јаан шылтак — Египеттинг башкарузы онг јаны јаар јайылып баштаганында. Египетте калганчы өйдө экономикада национализацияны токтодып, предприятиялерди тагынан ээлердинг колына берери өдүп јат, өскө ороондордынг капиталын тузаланарына јол элбеде ачылып јат. 1967 јылда госуударствонынг колындагы промышленность бастыра продукциянынг 85 процентин берген болзо, эмди јүк ле 60 процентин берип јат, текстильный промышленностьто дезе госуударственный бөлүктинг үлүзи 77 проценттен 43 процентке түшкен. США-нынг төрт банкы Египетте бойлорынынг бөлүктерин ачкан. Египеттинг капиталы өскө ороондордынг, ол тоодо Американын, капиталыла биригип турган учуралдар көптөп туру.

Египеттинг ле Израильдинг ортозында јөптөжүге кол салганы араб албатылардынг бирлигине јаан согулта эткен. Бу керектинг мындый јеткерлү салтарын јажырарга амадап, Египеттинг башкараачыларынынг ортозында араб албатынынг бирлигин Советский Союз үзүп јат деген куучындар јайып турган улустар бар. Је бистинг улу орооныс качан да болзо араб госуударстволордынг бирлиги учун, олардынг бирлик болорын тынгыдары учун туружып, оларго болуш јетирип турганы телекейге јарлу.

СССР Египетте 148 промышленный объекттер, ол тоодо Асуанский жаан гидротехнический комплексти, Хелуанда жаан металлургический комбинатты тударга болужып јат.

Бистинг ороон Египетке јурт хозяйствозын да өскүрери јанынанг элбеде болужып туру. Бистинг болужысла 126 мунг гектар ээн јерлерди суактап тuzаланары јанынанг иш өткүрилп јат. Египетте кыралаар јерлер сүреен ас, онынг учун бу кире јерди кыралаарына белетеп бергени жаан туза берери јарт. Ого үзее-ри, беш мунг деремнелерге электричество өткүрилер.

Египетке бис военный да јанынанг жаан болуш јетиргенис. Египеттинг башкарузынын сурагыла оноор советский специалисттер барып, онынг черүзин эмдиги өйдинг некелтелерине келиштире белетеери ле эмдиги өйдинг јуу-јепселиле јепсеери јанынанг жаан иш өткүрлендер. Израильдинг 1967 јылдагы табарузынын кийнинде Советский Союзтын болужыла Египеттинг јуулажар ийде-аргазы орныктырылган. Шак бу јап-јангы јуу-јепселле Египет 1973 јылда октябрь айда Израильдинг табарузын туй соголо, онынг черүзине жаан коромјы эткен.

Советский Союз араб ороондорло колбуларын интернационализмнинг, бирлик күүн-санаалу ла најылыктынг ээжилериле төзөп јат.

Јуук Күнчыгыштынг албатыларына узак өйгө турар, чындык, бек амыр-энчү керек. Ого једерине сок јангыс чын јол — Женевада амыр-энчү керегинде јуунды база катап јууп, учына јетире өткүрери.

В. Катаев.

ОЗОЧЫЛ ЧЕНЕМЕЛДИ — БАСТЫРА ЖОНГО

Социалистический мөрөй једимдү болорынын јаан учурлу аргаларынын бирүзи озочыл ченемелди элбеде таркадары ла тузаланары болуп јат. Оны мындый керек көргүзип туру: бастыра ишчилер производствоны јангыртаачылардын кемине јеткен болзо, орооннын промышленнозында иштин арбыны кожулта чыгым јокко 30—40 процентке көдүрилер эди.

Бистин областьта озочыл ченемелди коммунистический иштин ле озочыл ченемелдин школдоры ажыра таркадып турулар. Шеф-таскадаачылар да бу керекке јаан камаанын јетиргилейт. Научно-практический конференцияларда, башка-башка семинарларда озочыл ченемелдерди таркадарына јаан ајару эдилет. Агылу плакаттар кепке базып чыгарганы, озочыл ченемелдер керегинде газеттерде бичигени, радиоберилтелерде јарлалганы, информационный бюллетеньдер чыгарганы сүрекей тузалу болуп туру.

Өрөги айдылган керектердин шылтузында Ондой аймактын хозяйстволорында комсомолдордон ло јашөскүримнен койчылардын јаанадылган бригадалары төзөлгөн. Көксуу-Оозы аймакта кормоцехтерде иштейтен агылу комсомольский бригадалар иштеп баштаган, Кош-Агаш аймакта хозрасчетты элбеде

тузаланарына јаан ајару эдилет. Бу аймактарда аңылу областной семинарлар өткөн, анда колхозтордын ла совхозтордын башкараачылары, партийный ла советский ишчилер турушкандар. Ого үзеери кезик хозяйстволордо озочыл ченемелдерди тузаланары јанынан научно-практический конференциялар өткүрилет.

Калганчы өйлөрдө озочылдардын ченемелдерин плакаттар ажыра көргүзери элбеп туру. Темдектезе, Кош-Агаш аймакта СССР-дин 50 жылдыгынын адыла адалган колхозтын эчки өскүрөөчизинин нөк. Урелов Чычканнын, ченемел көргүзөр Горно-Алтайский станциянын производственный ченемел өткүрер хозяйствозынын уй саачызынын нөк. А. Шулганын, Турачактагы совхозтын уй саачызынын нөк. Е. Авдееванын, Горно-Алтайский ченемелдү агашкомбинаттын нөк. В. Терентьевке баштаткан кичү комплексный бригадазынын, Абайдагы совхозтын аң өскүрөөчилеринин нөк. П. Поповко баштаткан бригадазынын ченемелдери бичилген аңылу плакаттар кепке базылып чыккан.

Эмди Кан-Оозы аймакта КПСС-тин XXI съездинин адыла адалган колхозтын старший койчызынын, Социалистический Иштин Геройынын нөк. Ј. Тоедовтын, ченемел көргүзөр Горно-Алтайский станциянын производственный ченемел өткүрер хозяйствозынын уй саачызынын нөк. В. Сорокинанын, бөс согор фабрикада нөк. Г. Калачиковко баштаткан бригаданын ченемели бичилген плакаттар бу ла күндерде кепке базылар.

Онын бастыразы озочылдардын кемине бастыра ишчилерди көдүрер арга берери

јарт. Андый да болзо, областьтын хозяйство-
лорынын ла предприятиялеринин партийный
организациялары озочыл ченемелдерди тар-
кадарында ла тузаланарында бар аргаларды
јетире тузаланып болбогондор. Темдектезе,
областьтын агашпромхозторында Тюмен-
ский областьтын агаш белетеечилеринин јаан
бригадалар төзөөри јанынан ченемелин туза-
ланары сүрекей уян өдүп туру. Каракокшада-
гы ла Байголдогы агашпромхозтордо јаан
бригадалар төзөлгөн. Турачактагы, Акташтагы
ла Горно-Алтайсктагы агаш предприятиялер-
де андый ок бригадалар бар. Је андый да
болзо, јаанадылган бригадалар эмди тура ас.
Ненин учун дезе, кезик башкараачылар ла
партийный организациялар бу ишти төзөөри-
не ајару этпей турулар.

Москванын строительдеринин бригадный
подрядка көчөри јанынан ченемелдерин ту-
заланары бисте уян өдөт. Орооннын көп
райондорынын мал өскүрерин промышлен-
ный төзөлгөгө тургузары јанынан ченемелде-
ри биске эмдиге јеткелек. Јер ижи јанынан
көп ченемелдер чек тузаланылбайт. Ол бисте
ненин учун андый?

Озо ло баштап, озочыл ченемел керегин-
де куучындар көп болуп туру, је оны тузала-
нары јылбай јат. Печать ла радио озочыл че-
немелди пропагандировать эдерин јакшы өт-
күргилейт. Је ол бу јаан иштин јүк ле баштап-
кы бөлүги болуп јат. Онын төс бөлүги озо-
чыл ченемелдерди производство элбеде
тузаланарын төзөөри болуп јат. Је бистин
хозяйстволордо ло предприятиялерде бу ја-
нынан једикпестер ле јастыралар сүрекей
көп.

Койчынын, механизатордын эмезе уй саачынын ижинде тузаланып турган эп-сүмени бичип, элбеде таркадып та турза, көп саба улус оны керекке албай, ајарбай турадылар. Ненин учун дезе, озочыл эп-сүмени текши сөстөрлө бичип, јаан једимге озочыл ишчи канайда јеткенин јартап болбогонынан улам, ол улуска јарабаган. Озочыл ченемелди анайда таркатканынан бир де туза болбос. Түптүңей айалгада иштеп турган малчылардын, кырачылардын көргүзүлери башка-башка болуп турат. Кезик уй саачылар кажы ла уйдан 3000 килограммнан сүт саайт, кезиги дезе 2500 килограммнан саап турат. Кажы ла специалист ле идеологический ишчи озочыл ченемелдерди сүрекей јарт ла јилбүлү эдип куучындап берер, керек болгон тужында оны канайда тузаланарын көргүзип те берер учурлу. Экинчи јанынан озочыл ченемелге кажы ла кижини јилбиркедери јаан учурлу.

Озочыл ченемелди тузаланары сүрекей күч ле чүмдү неме. Бастыра улусты оны тузаланарына белетеп койорына ууландыра сүрекей чырмайып иштеер керек. Ишчилерди научно-технический ле идеологический јанынан белетеп койоры сүрекей јаан учурлу иш болуп јат. Кезик партийный организациялар бу јаан учурлу керекке ајару этпей, оны калай бүдүрип турулар.

Озочыл ченемелди кажы ла коллективте тузаланарын төзөөри јаан учурлу. Сондоп то турган коллективтерде оны тузаланар эбин табар керек. Је сондогон эп-сүмеле иштеп турган коллективте, материально-технический базасы уян, иш уян төзөлгөн коллективте озочыл ченемелди тузаланар арга да јок.

Бистинг областъта строительный организацияларда бригадный подрядты тузаланарын баштаган да болзо, оног неме болбой туру. Ол прогрессивный эп-сүме, ороон ичинде оны тузаланган коллективтер јаан көргүзүгө жеткендер. Бистинг строительный организацияларда иштинг төзөлгөзи жабыс кеминде, строительный материалдарла жеткилдеш коомой, оног улам жаңы эп-сүмени жакшы тузаланар арга жок болуп калган. Онынг учун бу керектенгуза болбогон. Је бу эп-сүмени элбеде тузаланарына жарамыкту айалгалар төзөөр керек.

Анайдарда, озочыл ченемелди таркадарыла тузаланары јенгил неме эмес. Ого ууландыра билгир ле творческий иштеер керек. Партийный организациялар бу сурак аайынчатын иштеп, озочыл ченемелдинг учурын кажыла ишмекчиге ле колхозчыга жакшы јартаар, озочыл ченемелди производство тузаланар эбин айдып берер, оны тузаланарына жарамыкту айалгалар төзөөр учурлу.

Е. П а к.

Пропагандисттерге болушту

ПРОПАГАНДАНЫҢ ТЕХНИЧЕСКИЙ СРЕДСТВОЛОРЫ ЛА КӨРГҮЗҮЛҮ ПОСОБИЕЛЕР

Литератураның кыскарта списогы

Пропагандисттин ижинде эмдиги өйдө технический средстводорды ла көргүзүлү пособиелерди тuzаланарынын учуры там ла бийиктеп туру. Туулу Алтайда эн артык пропагандисттердинг — Светлана Тадынаевна Тодосеванын, Лидия Санашевна Доровскихтин, Галина Ивановна Никифорованын, Сергей Адучинович Мандаевтин, Михаил Иванович Коверктинг, Николай Тукаевич Тырышевтин ченемелдери пропагандада технический средстводорды тuzаланганы ологго үредүни чокум ла јилбүлү өткүрер арга берип турганын көргүзет. Је ончо пропагандисттер технический средстводорды тuzаланып билер деп айдарга келишпей јат. Литератураның төмөнгү берилген списогы пропагандисттерди бойынын ижинде кинооборудованиеле, проекционный техникала, үнди бичип алар аппаратурала таныштырар методический төс литература болуп јат.

Азар В. Лекцияда көргүзүлү пособиелер. М. Политиздат, 1964 ј.

Авторлор социально-экономический тематика аайынча лекция белетеери јанынан темдектер ажыра ологорды лекция өткүрер тушта сырангај ла бийик эдип тuzаланарын јартайт, лекцияларда схемаларды, диаграммаларды,

карталарды, художественный репродукцияларды (картиналарды) ла өскөзин де тузаланарын чокум темдектер ажыра көргүзөт.

Аршавский Н. А. Кабинеттерде, лабораторий-
Володин В. Ф. лерде, мастерскойлордо түштеги экранизациянын средстволорун жазары. Киев, 1941 ж.

Авторлор түштеги экранизацияга керектү аппаратураны талдап алары ла оны проекцировать эдери, жербойындагы эп-аргаларла диафильмдерди, диапозитивтерди ле карточкаларды тузаланары жанынан шүүлтөлөр эдет. Бу книгада проекционный жазалдардын характеристикалары берилет.

Гельмонт А. М. Кино-урокто. Кинонын көргүзүлү пособие болгон учуры ла оны тузаланарынын методиказы. М., РСФСР-дин педагогический наукаларынын Академиязы, 1961 ж.

Книгада киноны урокто тузаланарынын эп-аргалары көргүзилген, жүзүн-башка бүдүмдү үредүлү фильмдер, олардын аңылу башкалары ла оларго эдилеп турган некелтелер жарталган.

Глебов В. И. Телевидение — үредүде М., «Высшая школа», 1964 ж.

Автор Пермский профтехучилищенин ченемели ажыра преподавательдер урокко белетенерде, телевидениени канайда тузаланып турган ченемелди көргүзип, андый урокторды өткүреринин методиказынын бир кезек сурактарын жартап, анайда ок телестудиянын ла телеэкранду кабинеттердин оборудованиези керегинде бичийт.

Дивавин Н. И. Проекционный аппаратты үредү өткүреринде тузаланары. М., «Высшая школа», 1964 ж.

НИИПО-1 деп диапроекторды үредүде канайда тузаланары, ол диапроекторды ла онын диапозитивин ишке канайда белетеери керегинде чокум жакылталар берип, үредүде тузалангадый диапроекторлордын ла эпидиаскоптордын төс бүдүмдери керегинде куучындайт.

Ивашкевич Н. П. Үредүде тузаланар технический жазалдар. 1 бөлүк. Үредүлү кино, проекционный аппаратура М., Учпедгиз, 1963 ж.

Книгада үредү өткүрерге тузалангадый эдип жараткан фильмоскоптордын, диапроекторлордын, эпидиаскоптордын бир кезик бүдүмдери керегинде бичилген.

Ивашкевич Н. П. Үредүде тузаланар технический жазалдар. 2 бөлүк. Тузаланатан эп-аргалар, оборудование. М., Учпедгиз, 1964 ж.

Автор фильмди урокто тузаланар эп-аргаларды көргүзип, кинофильмдерди тузаланарында эн ле көп туштап турган учуралдарды чокумдайт, фильмдердин фондторы ла оны талдаарында некелтелерди көргүзөт, телевидениени үредү-таскадулу иште тузаланар аргалар ла магнитофонды тузаланары керегинде бичийт.

Ковбае В. Д. Культурно-просветительный иш-
Крючечников Н. В. те технический жазалдар. М., «Советская Россия», 1966 ж.

Книгада киноаппаратураны, диапроекторлорды, магнитофондорды лекциялар, беседалар, семинарлар, тематический энгирлер өткүреринде жылбүлү тузаланары керегинде, анайда

ок пропагандист бойы фильмди, магнитофильмди канайда белетеер, телевизорло көргүскен кадрды фотого согуп алар аргалар керегинде айдылат.

Макаров В. Ф. Диапозитивный фильмдер ле лекционный пропагандалар оморды тузаланары. М., 1962 ж.

Лекция өткүрерде диафильмдерди көргүзөрининг техниказын автор жартап, диафильмдерди ле диапозитивтерди бойы канайда эди алары жанынан жакылта берип, лектордын тузалангадый диапроекторлорынын ла фильмоскопторынын төс характеристиказын берет.

Свечников П. В. Технический жазалдарды — **Фишевский Ю. К.** партийный пропаганданын практиказына. Жазайла, толтырала, экинчи катап чыгарганы. М., Политиздат, 1968 ж.

Авторлор көп материалдарга тайанып, пропагандистский иште тузаланылып турган төс технический средстволорды бириктире көргүзип жадылар.

Сухов В. И. Карталарды ла атластарды лектордын ижинде тузаланары М., 1968 ж.

Брошюрада карталарды ла атластарды лектордын ижинде тузаланарынын аңылу башказы көргүзилет. Мында карталардын классификациязы ла картографический источниктерди бедреп табар ээжилер берилген. Брошюрада аңылу бөлүк Советский Союзтын территориязынын жаңы оокмасштабный карталарын ла атластарын жартап жат.

Лекторлордын технический средстволоры.

(Статьялардын жуунтызы). Л., 1967 ж. (РСФСР-да «Знание» общественонун Ленинградтагы организациязы. Ленинградта научно-технический пропаганданын туразы).

Бу брошюрада проекционный приборлордын ла кинопроекторлордын технический жартамалдары, оларды тuzаланатан ээжилери бичилген. Анда онойдо ок диапозитивтерди ле диафильмдерди фотонун болужыла белетее-ри, лектордын сөзин бичидип тuzаланарында магнитофоннын учуры керегинде айдылат.

Пропаганданын технический средство-лары. Жуунты. М., «Знание», 1974 ж.

Пособиеде методика ла лекторлор, пропагандисттер бойларынын ижинде технический средстволорды — экрандагы ла бичиткен материалдарды тuzаланганынын озочыл ченемели берилген. Бу иште партийный пропагандада көргүзүлү пособиелерди ле технический средстволорды тuzаланары жанынан «Знание» общественонун организацияларынын задачалары чокумдалган.

Өрөги айдылган литератураны пропагандисттер КПСС-тин обкомында политүредүнүн Туразынын библиотеказынан, КПСС-тин райкомдорында политүредүнүн кабинеттеринен, областной ло районный библиотекалардан алып тuzаланар ла магазиндерден садып алар аргалу.

Е. Чепкин.

ЈАНҒЫ БИЧИКТЕР

1. Алтайдын бичиктер чыгарар издательствозынын Туулу Алтайдагы бөлүги бу јуукта биологический наукалардын кандидады М. А. Мальгин тургускан «Резервы кормопроизводства» деп јуунты кепке базып чыгарала, садуга табыштырды.

Сибирьдин мал өскүрер јаан райондорынын бирүзи — Туулу Алтай болуп јат. Мындагы хозяйстволордо кой, эчки, уй, јылкы мал, анг өскүрип јадылар. Областьтын элбек јерлеринин (92,6 мунг кв. км.) јурт хозяйстводо тузалагадыйы ас болуп јат. Ненин учун дезе, олардын көбизи туу-кырларлу, каскак кайа таштарлу, койу јыш агаштарлу ол эмезе агажы чек јок чөл јерлер болот.

Тузаланып турган одор ло өлөнг эдер јерлердин продуктивнозы јылдын јылга коомойтып турат. Мал ижине јөмөлтө болгодый кыралардын түжүми база јылдын сайын јабызап јат. Эмди бистинг алдыста турган эн каруулу задачалардын бирүзи — чабын ла одор јерлердин өлөнгин јарандыраары ла азырал эдип үрендейтен культуралардын түжүмин бийиктедери болуп јат, јартап айтса, эмдиги өйдө малды кату ла јулукту азыралла толо јеткилдеерге өлөнг ижин науканын једимдерине төзөлгөлөнип өткүрер керек.

Ченемел көргүзөр Горно-Алтайский журт-хозяйственный станция, өскө дө научный учреждениелер, бир кезек специалисттер бу сурак аайынча жаан научный иш өткүрүп жадылар.

Бу жуунтыга кирген статьялардын авторлоры областьтын башка-башка айалгаларын аяруга алып, силосный ла өлөң культура-лардын түжүмин бийиктедер эп-аргалар, жербойындагы культуралардын химический составы ла олардын азырал болотон аргалары керегинде бойлорынын ченемелдеринен чокум-ярт темдектер алып жартайт. Айдарда, бу бичик областьтагы журт хозяйствонун ишчилерине, специалисттерге анчадала жаан болушту болор.

2. Үренчиктерди жадын-жүрүмге белетеп, ишке тазыктырары, олардын жылбүлерин ле албаты хозяйство квалифицириованный кадрлар керексип турганын аяруга алып, ашөскүримнин күүнине ярагадый профессия таап аларына болужын жетирери — КПСС-тин XXIV съезди текши үредүлү школдордын алдына тургускан задачалардын бирүзи болуп жат. Издательствонун жуук өйлөрдө чыгарган «Үренчиктердин производственный бригадаларынын ижин башкара-ры» деп методический пособие бу задачаны женүлү бүдүрерге школдордын директорло-рына, биологторго, хозяйстволордын башка-раачы ишчилерине жаан болужын жетирер деп бодоор керек.

3. Алтайдын бичиктер чыгарар издатель-ствоынын Туулу Алтайдагы бөлүги Совет-ский журналисттердин Союзынын члени, журналист М. К. Качкышевтин «Айыл үстин-

де тандак» деп повезин кепке базып чыгарган.

Бу бичикте айдылган керектер 1925—29 жылдарга келижип јат. Автор Түрген-Суу деп јаан өзөктө јуртап јаткан Кергилов Јүстүй, онын билези, көрүш-таныштары ажыра атай албатынын ол өйдөги јадын-јүрүми керегинде чындык художественный картиналарла јурап айдат. Колхозтор, совхозтор тözөлгөлөк, је јурт јерлерде коллективный хозяйстволор тözөлип, социалистический кубулталар башталар алдындагы өйлөрдө улустын ижи-тожында, јадын-јүрүминде, культуразында табынча болуп турган кубулталар керегинде айдылганын повестьтен кычырып, автордын бойынын улузынын јадын-јүрүмин сүреен јакшы билерин, бичиичинин узын, байлык, чечен тилин көрөдис.

Бу бичиктерди кычыраачылар областьтын саду бөлүктеринен таап алар аргалу.

БАЖАЛЫКТАР

Төс закон	1
Итогтор нени көргүсти	8
Малдын угын жарандыраар иш	16
Үргүлжиге кожо	22
Агитатор — производствонун озочылы	28
Уредү — јенүлү иштин јөмөлтөзи	33
Жук Күнчыгышка — узак ойгө бек амыр-энчү	38
Озочыл ченемелди — бастыра јонго	44
Технический средстволор ло көртүзүлү пособиелер	49
Јаңы бичиктер	54

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Редакционная коллегия

Подписано к печати 1/XII 1975 г. Формат 70×90^{1/32}.
Уч.-изд. л. 2. Усл. п. л. 2,04. Тираж 876 экз. Заказ 3900
Цена 4 коп. АН 16439

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного изда-
тельства, г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтайская, 36.
Горно-Алтайская типография, пр. Коммунистический, 27.

4 акча